CONTRIBUȚIA LUI G. IVĂNESCU ÎN DOMENIUL SINTAXEI LIMBII ROMÂNE

MIHAELA SECRIERU*

G. Ivănescu rămâne un nume de referință în lingvistica românească prin numărul lucrărilor sale, prin erudiția și exhaustivitatea tratării subiectelor abordate, prin soluțiile interpretative propuse și prin influența ideilor și teoriilor sale. Așa cum o declară deschis, savantul român vede gramatica ca pe un domeniu dominat de legile universaliilor lingvistice. În domeniul sintactic, G. Ivănescu își propune o abordare din perspectiva lingvisticii generale, prin apelul la autorii consacrați, dar și o abordare a gramaticii din perspectiva logicii. Ideile și teoriile sale sunt expuse în *Cursul de sintaxa limbii române moderne*, dar și în articole și studii și sunt sintetizabile în patru direcții fundamentale: obiectul cercetării, metodele specifice de cercetare a acestui obiect, dezvoltarea unui aparat terminologic propriu sintaxei și consemnarea istoriei evolutive a științei. Adevărata contribuție a oricărui autor se poate estima însă prin evaluarea cantitativă a ideilor care au trecut din opera sa în literatura de specialitatea ulterioară. Procedând la această evaluare, am constatat că teoriile sintactice ale lui G. Ivănescu sunt prezente, cu precădere, în școala lingvistică ieșeană, dar și în școlile academice unde, pentru anumite perioade, G. Ivănescu a activat la catedra universitară.

Recitind lucrările profesorului Ivănescu, și nu doar pe cele care trimit explicit prin titlu la nivelul sintactic al limbii, am avut în vedere acoperirea titlului studiului de față. Problema poate și trebuie abordată triangulat: într-o primă parte, identificarea în opera savantului a opiniilor, teoriilor sau afirmațiilor privitoare la sintaxa limbii în general și la sintaxa limbii române, în special; într-o a doua parte, receptarea și vehicularea acestor opinii, teorii, afirmații emise de G. Ivănescu în lucrările de specialitate ulterioare; în *Concluzii*, vom confrunta cele două părți ale lucrării pentru a observa similitudinile și diferențele. Deși poate părea prea tehnică, am estimat că această abordare are avantaje la care nu putem renunța.

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iași, bd. Carol I, nr. 11, România.

ALIL, t. LIII, 2013, București, p. 349–362

BDD-A1187 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:34 UTC)

Partea I

Inventarul teoriilor, opiniilor ori argumentelor sintactice emise, dezbătute şi vehiculate de G. Ivănescu se înscrie în pătratul alethic al oricărei ştiinţe, ale cărui laturi cardinale vizează (1) obiectul cercetării, (2) metodele specifice de cercetare a acestui obiect, (3) dezvoltarea unui aparat terminologic propriu şi (4) consemnarea evoluţiei ştiinţei sau a istoriei evolutive a acesteia. Ne vom referi mai departe la fiecare dintre ele.

1. Opinii privitoare la obiectul lingvisticii, recte al sintaxei

În legătură cu obiectul sintaxei, G. Ivănescu încearcă să impună inductiv necesitatea de „a transforma sintaxa într-o disciplină care să prezinte un paralelism perfect cu logica" (Ivănescu 1964: 208). Este de înţeles de ce G. Ivănescu emite teorii de instaurare a unui model teoretic reinterpretativ, pe care îl numeşte „structuralism logicist", cf. „trebuie restructurată lingvistica structuralistă contemporană, în lumina teoriei despre limbaj" (Ivănescu 1966a: 10), respectiv ea trebuie să devină „o metodă structurală logicistă" (*ibidem*), adică „o lingvistică cu adevărat ştiinţifică" (Ivănescu 1966b: 61). În aceste condiţii, crede G. Ivănescu, s-ar impune rescrierea gramaticii academice româneşti „de pe poziţiile structuralismului logicist" (Ivănescu 1966a: 10). Apelând la principiul concentric în expunerea propriilor teorii, evident din dorinţa obţinerii unei clarităţi mai pronunţate, G. Ivănescu reia ideea de mai sus şi o reformulează mai târziu astfel:

> „Lingviştii trebuie să încerce a descoperi subsistemele morfologice şi sintactice ale celor mai variate limbi de pe glob, aceeaşi gândire unică, pe care o are în vedere logicianul şi fără de care ştiinţa logicii nu s-ar putea întemeia" (Ivănescu 1966b: 64).

Observăm că G. Ivănescu încearcă pentru prima dată rezolvarea problema universaliilor lingvistice şi logice („aceeaşi gîndire unică", cf. *supra*), pe care le pune în legătură cu universaliile morfologice şi, în final, şi cu cele sintactice. Admiţând realitatea *a priori* a acestui postulat al gândirii, el îl defineşte, în termenii noştri, prin caracterele necesar, comun şi ubicuu, precum şi prin noţiunea de predicat al gândirii. Aici Ivănescu merge în direcţia opusă teoriilor sale despre substantiv ca fiind noţiunea centrală a lingvisticii şi a logicii, iar adjectivul, verbul şi adverbul ca fiind note ale noţiunii, respectiv note ale notelor noţiunii, afirmând că subiectul este un referent exterior gândirii şi limbii:

> „C'est le cas de dire que le sujet est toujours extérieur a la pensée et que le mot de la phrase qui est considéré comme sujet n'est qu'un moyen pour indiquer le vrai sujet, c'est-à-dire la réalité dont on parle. Il n'a que la valeur d'un geste qui indique le sujet" (Ivănescu 1949: 169)[1].

[1] „Este cazul să spunem că subiectul este întotdeauna exterior gândirii şi cuvântul din frază care este considerat subiect nu este decât un mijloc pentru a indica adevăratul subiect, adică realitatea despre care se vorbeşte. El nu are decât valoarea unui gest care arată înspre subiect [trad. n.]".

Procedând astfel, el încearcă, de fapt, să justifice independenţa sintactică a subiectului şi rolul suveran al acestuia în sintaxă. În acelaşi articol menţionat mai sus, găsim şi idei valoroase privind caracteristicile universaliilor lingvistice pe care din motivul economiei lucrării (pentru a evita analitismul demonstraţiilor lui G. Ivănescu), le vom traduce în termenii noştri. Aceste caracteristici ale universaliilor lingvistice sunt:

a. diversitatea formelor de expresie a unui conţinut;

b. izomorfismul şi izosemantismul;

c. recursivitatea în limbă, respectiv reduplicarea parţială a sensului în noi forme (cf. Ivănescu 1949: 173–175).

Nu insistăm asupra detaliilor. Legată însă de acest generic, cum spuneam, stă preocuparea lui G. Ivănescu de a teoretiza noţiunea de „universalii sintactice" pe care o materializează într-un studiu special (Ivănescu 1979: 399–416). Preocupat de stabilirea unor teorii precursoare, Ivănescu abandonează la un moment dat specificitatea termenului *universalii sintactice* şi revine la discuţia despre universalii lingvistice, care sunt genul proxim al celor sintactice şi pe care le discriminează de cele morfologice, care ar fi stat la baza celor sintactice, procesul disocierii acestora complicându-se mai târziu prin aducerea în discuţie şi a universaliilor logice (*ibidem*: 405–409). Din păcate, întreaga demonstraţie devine o aporie, multe din argumente fiind fie judecăţi de simţ comun, fie afirmaţii bazate pe argumentul autorităţii, toate în absenţa stabilirii dimensiunilor cantitative şi calitativ-comparative ale noţiunii de *universalii sintactice* în raport cu alte entităţi subiacente, spre deosebire de demonstraţiile anterioare mult mai aplicate privind, de exemplu, universaliile morfologice:

> „Wir glauben, daß viele syntaktische Kategorien universell sind. Und zwar behaupten wir die Universalität syntaktischer Kategorien wie Subjekt, Prädikat, Attribut, Substantiv im Genitiv, direktes Objekt, indirektes Objekt im Dativ, Kausalbestimmung, Finalbestimmung, Adverbialbestimmung des Stoffes, Subjektsatz, Prädikativsatz, direkter Objektsatz, indirekter Objektsatz, Kausalsatz, Finalsatz, Adversativsatz, Konklusivsatz usw" (*ibidem*: 411)[2].

În acest context, cu toate argumentele, logice, semantice ori morfologice aduse în discuţie, amalgamarea nivelurilor fiind ea însăşi discutabilă, ne aflăm în faţa unor puneri de probleme şi soluţii posibile, dar nu a unei teorii categoric demonstrate privind modul cum stabilim care sunt universaliile sintactice şi cum se pot descrie şi recunoaşte acestea dacă luăm în discuţie o limbă (cf. şi Mihaela Secrieru 2007b: 485–491).

O altă limită metodologică a sintaxei – ne referim aici la cea enunţată de însuşi G. Ivănescu – este „distincţia dintre propoziţiile principale şi cele secundare" (Ivănescu 1964: 202). În viziunea savantului, cele două tipuri sunt noţiuni teoretice logice sau ceea ce am numi noi astăzi *sub specie semioticae*, dar au fost înstrăinate

[2] „Noi credem că multe categorii sintactice sunt universale. Şi anume, afirmăm universalitatea categoriilor precum subiect, predicat, atribut, substantiv în genitiv, complement direct, complement indirect în dativ, determinare circumstanţială, determinare finală, determinare adverbială a materiei, propoziţie subiectivă, propoziţie predicativă, propoziţie completivă directă, propoziţie completivă indirectă, propoziţie cauzală, propoziţie finală, propoziţie adversativă, propoziţie concluzivă ş.a.m.d. [trad. n.]".

BDD-A1187 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:34 UTC)

ori discriminate prin uzul căpătat în practica interpretativă, care nu mai are conştiinţa clară că şi principala, urmată de o secundară sau legată de o altă principală este în fapt o „secundară", fiindcă sensul său depinde de altă propoziţie. Faptul că în sintaxă sunt discutate ca realităţi distincte este, în opinia lui G. Ivănescu, un ilogicism (*ibidem*: 203), Prin extrapolare, nici verbele din propoziţiile principale coordonate nu sunt predicate de acelaşi rang cu predicatele din propoziţiile principale independente, adică, nici în această situaţie, terminologia curentă nu surprinde obiectiv caracterul logic al acestor două realităţi sintactice, care, fiind legate ca sens, nu pot fi independente (*ibidem*: 203–206). Pe aceeaşi linie a logicii suprapuse sintaxei, el afirmă, de exemplu: „putem conclude acum că unele fraze de coordonare – cele cu o coordonată cauzală sau concluzivă – exprimă un silogism" (*ibidem*: 218). Teoriile acestea sunt preambulul unei afirmaţii virtual productive la nivel sintactic – spunem virtual, întrucât ea nu a fost receptată pozitiv de specialiştii români şi nu a beneficiat de dezvoltări teoretice notabile. Este vorba de teoria „noţională", recuperată din filozofie şi apropriată sintaxei de Ivănescu, dar legată, în opinia noastră, de teoria „ordinelor", teoretizată de Andrés Bello, Otto Jespersen şi L. Hjelmslev[3]. Dezvoltările şi aplicaţiile teoriei paralelismului sintaxă–logică îl conduc pe G Ivănescu la conceptualizări pragmalingvistice, savantul fiind un precursor am putea spune al teoriilor despre implicaţie. Nu numai termenul este folosit ca atare: „propoziţii de implicare (implicaţie)" (*ibidem*: 210), dar specialistul propune şi taxinomii interne: propoziţii implicative finale, modale, consecutive şi în variaţie concomitentă, de timp şi de loc (*ibidem*: 211). Paralelismul este continuat prin măsurări conceptuale ale propoziţiilor sintactice cu silogismul logic, rezultatul fiind uneori inedit:

> „Dacă vrem să introducem un punct de vedere consecvent, trebuie sau să admitem că şi în verbul pasiv avem copulă, iar nu aşa-zisul verb auxiliar, sau să admitem că aşa-numita copulă este verb auxiliar şi că nu există cuvinte cu funcţia de copulă între subiect şi predicat" (Ivănescu 1965: 424).

G. Ivănescu de fapt este categoric: „predicat nu poate fi decât verbul" (*ibidem*: 425) şi îşi argumentează poziţia astfel:

> „De altfel în orice limbă, pe lângă verbele care exprimă acţiuni «fac», «stau», «iubesc» etc.), există şi verbe care exprimă stări (rom. «domnesc», «bolesc», v. gr. *βασιλεύω* «sânt rege», «domnesc», *νοσέω,* «sânt bolnav», «bolesc» etc.). Deosebirea între astfel de verbe şi cele de tipul *sânt profesor*, *sânt sănătoş* este numai formală (de procedee de expresie): la primele, starea se exprimă sintetic, la acele din urmă, analitic. Conchidem că aşa-zisul nume predicativ nu e nume, ci o parte din verbul de stare exprimată analitic" (*ibidem*).

[3] Am discutat pe larg această teorie în una dintre lucrările noastre, atât în ediţia 1999, cât şi în cea revăzută din 2007 (Secrieru 2007a: 71): „Avem în vedere faptul, care a fost susţinut de mulţi lingvişti străini şi români, că «numele» (G. Ivănescu, [*Nume şi verb*], 1965, p. 426) sunt «categorii lingvistice» «de ordinul întâi», prin «ordin» înţelegându-se «proprietăţile de combinare a categoriilor în cauză», verbele şi adjectivele sunt «categorii de ordinul doi», iar adverbele sunt «categorii de ordinul trei» (J. Lyons, [*Introducere în lingvistica teoretică*], 1995, p. 368). Această teorie categorială afirmă importanţa substantivului ca o «categorie fundamentală, toate celelalte părţi de vorbire fiind categorii complexe, derivate», ipoteză confirmată de practica enunţurilor (analizabile din această perspectivă fără rest) şi de faptul că se sprijină pe un criteriu exclusiv sintactic: subordonarea. Teoria ordinelor este o teorie sintactică, prin faptul că are la bază posibilităţile combinatorii sau relaţionale ale părţilor de vorbire".

Credem că în esenţa ei, semiotica acestor afirmaţii înseamnă o emancipare a sintaxei în raport cu logica. Aceasta înseamnă, într-adevăr, să admitem că avem de fapt la nivel sintactic doar predicat verbal cu două actualizări lexicale, una sintetică, de exemplu *citesc*, şi una analitică, de exemplu *sunt frumos*, abandonând preocuparea de a demonstra calitatea de îmbinare fixă, îmbinare liberă a predicatului nominal, suprapunerea totală sau parţială a realizărilor predicatului nominal clasic cu verbele de stare sau adjective, adverbe, nume, pronume etc. care pot apărea în poziţie sintactică de nume predicativ, de asemenea abandonând distincţia structură de adâncime – structură de suprafaţă, precum şi renunţând la principiul diversităţii de expresie pentru acelaşi conţinut semantic, adică abandonând distincţia dintre realizările formale, dintre structurile izosemantice, dar nu şi izosintactice[4]. Totuşi, ideea de forţă a tuturor opiniilor şi teoriilor sintactice ale lui G. Ivănescu rămâne, aşa cum am spus, logicismul, şi acestei idei îi subsumează savantul, în primul rând, sintaxa şi realităţile cu care se operează în interiorul ei, privite în opoziţie cu realităţile judecăţii logice. Este vorba de noţiunile de subiect, predicat, atribut şi complement şi, prin inferări, de cele de determinat/determinant (complement şi completat) vs. analiza logică a propoziţiilor enunţiative în subiectul judecăţii şi predicatul judecăţii. G. Ivănescu discriminează încă de la început trei părţi ale propoziţiei sintactice (lingvistice), subiect, predicat şi complement, considerând realizarea cunoscută îndeobşte drept atribut câteodată parte a subiectului, câteodată parte a predicatului, aici intrând convenţional şi subiectivele şi atributivele (cf. Ivănescu 1964: 196). Este important de observat contextul în care este plasată această afirmaţie:

> „Se poate vorbi însă de subiecte şi predicate simple, alcătuite adică dintr-un singur *cuvânt*, şi de subiecte şi predicate dezvoltate, alcătuite adică din câte o sintagmă, mai exact din *determinate* şi *determinante* [subl.n.]" (*ibidem*: 197).

Această opinie cere cel puţin două comentarii: primul este acela că avem aici de fapt o limită epistemologică, eventual şi o limită politică a teoriei, pentru că postularea unor singure clase larg cuprinzătore de realităţi indistincte formal înseamnă, în primul rând, renunţarea la rigoarea ştiinţifică a descrierii care tinde spre epuizarea taxinomiilor şi spre obţinerea de clase omogene; al doilea este acela că afirmaţii clare de tipul celor de mai sus sau altele pe care le găsim *passim* în opera lui Ivănescu conduc la silogismul că se poate admite la nivelul sintaxei că funcţiile sintactice superioare, cum ar fi subiectul şi predicatul sunt construite pe bază de relaţii sintactice de determinare între alte funcţii sintactice, respectiv că

[4] Numim realizări izosemantice, dar nu şi izosintactice enunţuri de tipul: [1] *A izbucnit incendiul şi au chemat pompierii* vs [2] *Pentru că a izbucnit incendiul au chemat pompierii*, unde se transmite aceeaşi informaţie semantică, dar prin „forme sintactice" diferite, în exemplul [1] prin două propoziţii principale, în exemplul [2] printr-o propoziţie secundară şi o propoziţie principală, deşi în ambele sensul este acelaşi, cauzalitatea, care logic este asociată doar cu subordonarea.

BDD-A1187 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:34 UTC)

funcțiile sintactice pot fi exprimate prin alte funcții sintactice, deși G. Ivănescu, intenționat sau nu (acest fapt nu-l putem proba pentru că nu am găsit teorii ivănesciene privitoare la unitățile sintaxei), folosește pentru realitățile subsintactice termenul de *cuvânt* (vezi *supra*). Există și un al treilea aspect, mai greu de comentat, și anume că și sintagma ca unitate sintactică, nu lexicală, ar putea avea funcție sintactică în interpretarea dată de G. Ivănescu (vezi *supra*), concatenarea între sintagme cu funcții sintactice generând funcții sintactice. Revenim aici și asupra a ceea ce notam în legătură cu unitățile sintaxei, atunci când recenzam *Cursul de sintaxa limbii române moderne*, din 1948, al lui G. Ivănescu, editat de Oana Popârda în 2004:

> „Remarcăm că problema unităților sintactice este sublimată prin ampla discuție asupra frazei ca unică realitate a sintaxei și în legătură cu care se discută toate celelalte realități" (Secrieru 2007b: 486).

Facem completarea acum că nici conceptele de funcție sintactică și de raport sintactic ca unități ale sintaxei sau în calitatea lor de categorii sintactice nu au fost abordate explicit de către G. Ivănescu în lucrările sale.

2. Opinii privitoare la metodele specifice sintaxei și la analiza sintactică obținută prin acestea

Citind lucrările lui G. Ivănescu din perspectiva metodelor specifice sintaxei, două teme ni s-au părut a se conexa, în acest areal:

– prima este decelarea abductivă (inductiv-deductivă) a unor instrumente teoretice cu care să opereze sintaxa, pe care G. Ivănescu le numește legi, principii, universalii sintactice;

– cea de a doua ar fi operarea cu aceste instrumente teoretice și metodologice în interiorul sintaxei pentru obținerea realităților subiacente: unități sintactice, raporturi sintactice, funcții sintactice și taxinomiile acestora.

În ceea ce privește prima problemă, consemnăm și acum, ca și în 2007, că întreaga concepție sintactică a lui Ivănescu se sprijină din plin pe acest concept al legilor limbii[5]:

> „Acest lucru se vede din numeroasele trimiteri, passim, la ideea de lege și la revenirile clarificatoare. Credem că ideea îl preocupa îndeajuns și din aceste adevăruri răzlețe s-ar putea reconstitui concepția lui Ivănescu despre funcționarea sistemică a limbii în baza unor legi și principii" (Secrieru 2007b: 488).

[5] „În 1960, Al. Graur, în lucrarea *Studii de lingvistică generală*, ia în discuție doar tangențial problema generală a legilor lingvistice în introducerea tratatului, sub titlul *Categorii și legi filozofice și aplicarea lor la lingvistică*. Iată ce spune Ivănescu: «Această concepție a unui spirit uman cu legi imuabile, identic sub toate latitudinile,... pare astăzi discutabilă. Totuși, oricare ar fi diferențele de obișnuințe mentale la diferite popoare, existența anumitor trăsături fundamentale nu poate fi negată. Există o logică umană și marile categorii logice se regăsesc la toți oamenii care gândesc. Ele sunt în mod natural la baza categoriilor gramaticale» (p. 69)" (Secrieru 2007b: 487).

La această observație adăugăm și o alta, emisă tot de noi:

> „Remarcăm, de asemenea discuția tangențială pe care o face Ivănescu noțiunii de «legi sintactice generale», noțiune foarte importantă de altfel, dar care a fost pierdută din vedere de lingvistica românească ulterioară lui Ivănescu. O explicație a acestui fapt poate fi aceea că mai mulți lingviști sau chiar școli lingvistice au intuit existența unor legi interne de dezvoltare a limbilor, dar în afară de legile fonetice, descoperite și discutate pe larg, alte legi, morfologice sau sintactice sunt greu de identificat, mulți dintre lingviștii actuali sfârșind prin a le contesta" (*ibidem*: 487–488).

În legătură cu cea de a doua problemă, și anume metoda analitică specifică sintaxei, G. Ivănescu consideră că „analiza morfologică și sintactică trebuie să se întemeieze pe o analiză logică și ontologică, absolut indispensabile lingvistului" (Ivănescu 1966a: 10), fiindcă „analiza sintactică se identifică în fond cu analiza logică" (Ivănescu 1966b: 61), și recomandă lucrările lui N.I. Marr și ale elevilor săi „care știuseră să aplice just materialismul dialectic în lingvistică" (Ivănescu 1965: 113). În opinia savantului, justificarea constă în aceea că „limba este pusă în legătură nu cu gândirea, ci cu realitatea însăși" (Ivănescu 1963: 261), iar „punctul de vedere pur lingvistic se deghizează într-un punct de vedere ontologic" (*ibidem*: 261). Nu există în lucrările lui G. Ivănescu exemplificări ale modului cum trebuie operate aceste analize, dublu dimensionate, logic și ontologic, și care sunt conceptele ontologice subiacente sintaxei.

3. Opinii privitoare la aparatul terminologic al sintaxei

Două sunt limitele terminologice ale sintaxei luate în discuție de G. Ivănescu. Prima este aceea prin care combate „tendința exagerată de înlocuire a vechii terminologii lingvistice cu una nouă" (Ivănescu 1966a: 1), aici intrând și critica privind o prea mare diversitate a surselor terminologiei lingvistice și a aproprierilor terminologice în general, iar a doua limită este distanțarea prea mare a logicii față de problematica sintaxei. Referitor la prima limită, de exemplu, G. Ivănescu nu este de acord cu termenul de *enunțare*, utilizat de Meillet (Ivănescu 1964: 199), apoi unifică perechile subiect/predicat gramatical, subiect/predicat psihologic și subiect/predicat sub termenii secunzi din perechile consemnate, iar, în legătură cu noțiunea de *copulă* ca semn predicatului, afirmă că practic ea nu există, fiind doar o unealtă incidentală, în limbile în care nu există alte mijloace de exprimare a unei judecăți; prin urmare, concluzionăm noi, termenul ar trebui exclus de la întrebuințare. Argumentele aduse în sprijinul acestor observații observăm că nu conving, ele fiind bazate pe criteriul contraponderii și al frecvenței și pe cel al autorității opiniilor unor lingviști (*ibidem*: 198).

De critica aproprierilor terminologice lingvistice care vizează și unele realități sintactice se ocupă G. Ivănescu într-un articol special conceput ca un răspuns la problemele lingvistice discutate la Congresul lingviștilor din 1948. Esența poziției sale este aceea că recomandă supervizarea terminologiei lingvistice de către o „comisie centrală", care să respingă sau să aprobe termenii utilizați de

BDD-A1187 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:34 UTC)

lingvişti şi astfel să obţină o unificare a terminologiei lingvistice (cf. Ivănescu 1949: 353). Sursa termenilor lingvistici trebuie să rămână, în opinia savantului, limba comună, şi lingviştii nu ar trebui să propună termeni care să nu fi fost preluaţi din această sursă primară. Ivănescu este categoric: „nos croyons que cette voie n'est pas la bonne" (*ibidem*: 354). Acest „principiu" purist este augmentat de Ivănescu prin exemple, respectiv el recomandă ca în loc de termeni precum „*morphème*, *sémanteme*, *phonème*, *catégorie grammaticale*" să fie utilizaţi cei „de *signe*, de *son* et de *catégorie lexicale* ou *catégorie de formes*" (*ibidem*: 354) şi, doar în situaţia în care limba naturală, comună, nu poate furniza cuvinte cu sensuri adecvate şi motivate, să se procedeze la crearea de noi termeni. În partea a doua a discuţiei, Ivănescu propune ajustări terminologice concrete: *substantivul* să fie denumit *nume*/*nom*, *nominativul*: *nume-subiect*/„*nom-sujet*", *genitivul*: *nume-posesiv*/„*nom-possessif*", *dativul* şi *acuzativul*: *nume-obiect*/„*nom-objet*"; noţiunea de *caz* să dispară, fiind superfluă, de asemenea termenul *articol* să dispară, iar cele două realizări ale sale să fie numite „*definitif*" şi „*indefinitif*"; termenii *verb* şi *diateză* să fie înlocuiţi cu termenii „*actif*", „*passif*", „*processif*" (*ibidem*: 355). Realităţile morfologice sunt practic epuizate, după cum vedem, de către Ivănescu prin propuneri de înlocuiri corespondente terminologic, dar aceste propuneri se opresc în acest articol, din păcate, la graniţa sintaxei, astfel încât nu putem avea o informaţie şi despre acest aspect de care ne ocupăm aici în mod special. Tema este reluată într-un articol publicat în 1972, iar constatarea sa de acum este că mulţi din termenii lingvisticii americane au pătruns în lingvistica românească într-o primă fază adaptaţi ca sens şi formă, dar fără succes, şi au fost reluaţi şi adaptaţi prin filieră franceză, situaţie în care specialiştii par a-i agrea. Indicaţia din finalul articolului „că ar fi necesar să se procedeze cu mai multă atenţie la crearea terminologiei ştiinţifice româneşti" (Ivănescu 1972a: 11) denotă însă un paternalism exagerat, ridicând întrebarea privitoare la instanţa care ar trebui să supervizeze acest proces şi dacă ar putea fi el cu adevărat supracontrolat, chiar dacă aparţine unei activităţi deliberate, aşa cum, de fapt, nici ceea ce se petrece în evoluţia unei limbi naturale nu poate fi mereu explicat şi controlat [6]. A doua limită pe care Ivănescu a identificat-o este distanţarea prea mare a logicii faţă de problematica sintaxei. De fapt, intenţia de substanţă urmărită prin ambele abordări de către G. Ivănescu era imprimarea unei rigori mai vizibile (respectiv logice) lingvisticii prin sintetism, suprimarea termenilor inutili, pleonastici sau tautologici, ori repetitivi în context şi impunerea unor termeni motivaţi, logici şi sugestivi. Aproprierea terminologiei logicii până la identitate terminologiei sintaxei nu a fost acceptată de către succesori, iar, de exemplu, propunerea privind revenirea în sintaxă la termenul de „verb", care iniţial era un termen sintactic, pentru funcţia de predicat (cf. Ivănescu 1965a: 425) nu a cunoscut ralieri. Unele propuneri

[6] Ni se pare relevantă aici citarea unei opinii a lui Mario Wandruszka, consemnată de G. Ivănescu în *Cronica* sa privind al XIII-lea Congres al lingviştilor, publicată tot în 1972, şi anume „faptul că evoluţia lingvistică se explică prin două căi: prin necesitate şi prin hazard, că necesităţile duc la uniformitatea limbilor, iar hazardul (contingenţele) la diferenţele dintre limbi" (Ivănescu 1972b: 144).

terminologice ale lui G. Ivănescu, de tipul „propoziţie narativă", respectiv „descriptivă", ori „definitorie" (*ibidem*: 425) nu au fost nici ele validate prin preluare de către sintacticieni.

4. Opinii privitoare la evoluţie, respectiv la istoria devenirii ştiinţei prin lucrări şi direcţii de cercetare

Pentru a avea o perspectivă mai clară asupra epocii în care apar lucrările lui G. Ivănescu, reluăm aici afirmaţia noastră la recenzarea *Cursului de sintaxa limbii române moderne* a lui G. Ivănescu, publicat în 2004 de Oana Popârda:

> „Contextul naţional al *Sintaxei* lui Ivănescu era asigurat de primele gramatici româneşti publicate în intervalul 1757 şi 1947 [momentul redactării *Sintaxei* în discuţie], lucrări reprezentative în număr de aproximativ 35, între care consemnăm autorii Radu Tempea, I.H. Rădulescu, Gh. Seulescu, N. Măcărescu, I.C. Massim, I. Manliu, T. Cipariu, Al. Lambrior, I. Găvănescu, R. Ionaşcu, Iorgu Iordan, Sextil Puşcariu, Seidel, Nicolae Drăganu, Al Rosetti, H. Tiktin. Dintre aceşti autori doar N. Drăganu, Seidel, Tiktin, Philippide, Simensky, [T.] Cipariu [şi I. Iordan] sunt citaţi de G. Ivănescu, în schimb contextul internaţional este delimitat mai ferm prin citarea extrem de frecventă a lucrărilor lingviştilor: Delbrück, W. Porzig, Wundt, von der Gablentz, Meillet, Séchehaye, Amman, Humboldt, F. de Saussure, Ch. Bally, Vendryes, Goblot, Ries, Bergson, Steinthal, Lerch, Grimm, Fr. Bopp, Brugmann, Karl Vossler, Leo Spitzer, E. Cassirer, Funke, A. Müller, E. Wechssler, Benedetto Croce, H. Paul şi alţii" (Secrieru 2007b: 485).

În unele din articolele sale, G. Ivănescu menţionează, consacrându-le astfel, lucrări pe care le consideră fundamentale: N. Drăganu, *Istoria sintaxei* (Bucureşti, 1945), *Studii de gramatică* (3 vol. 1956, 1957, 1961), *Gramatica limbii române* (ediţia 1963, 2 vol.), Iorgu Iordan, *Limba română contemporană* (ediţiile 1954, 1956) (Ivănescu 1965b: 113) şi consemnează ca tendinţă de dezvoltare a lingvisticii timpului său că „după 1948 s-a pus în special problema stabilirii principiilor lingvisticii marxist-leniniste" (*ibidem*: 113). Această ultimă dimensiune a problemei se leagă organic de partea a doua a lucrării de faţă, care ne oferă posibilitatea de a estima cum au evoluat teoriile sintactice ale lui G. Ivănescu, respectiv cât de pertinente şi actuale au apărut sintacticienilor români aceste teorii sau opinii şi cum au fost dezvoltate.

Partea a II-a

Ca metodă investigativă, am recurs la analiza documentelor, respectiv a lucrărilor de sintaxă românească, volume şi articole, scrise între anii 1969, când G. Ivănescu este pentru prima dată citat de către Silvia Rogobete, şi 2009, când lingvistul este cel mai recent citat în literatura de specialitate cu una din opiniile sale sintactice. Numărul lucrărilor consultate depăşeşte cifra de 200, iar problematica opiniilor, precum şi a specialiştilor care le invocă am sintetizat-o mai jos, încercând să păstrăm aceeaşi abordare pe patru dimensiuni. Totuşi, anticipăm concluziile noastre în legătură cu opiniile lui G. Ivănescu privind metodele de

BDD-A1187 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:34 UTC)

cercetare necesare sintaxei, precum şi cele referitoare la aparatul terminologic, observând că acestea nu au cunoscut iterări. În ceea ce priveşte istoria şi mişcarea ideilor sintactice, de asemenea, putem afirma că nu există comentarii ale opiniilor lui G. Ivănescu, dar că ele, credem, sunt şi rămân inerente istoriei şi mişcării generale în evoluţia teoriilor sintaxei limbii române. Putem însă aprecia că, statistic vorbind, în cei aproximativ 50 de ani, de la intrarea ideilor privind sintaxa ale lui G. Ivănescu în mediul ştiinţific lingvistic românesc, în special şcoala lingvistică ieşeană, reprezentată prin Ecaterina Teodorescu, Oana Popârda, Petru Zugun, Dumitru Irimia, C. Dimitriu şi doctoranzii săi, Mihaela Secrieru, Rodica Nagy, Elena Tamba Dănilă, Monica Timofte, Carmen Bocăneţ, a consemnat, discutat şi exploatat opiniile sintactice ale savantului, puţinele excepţii din alte areale lingvistice academice româneşti fiind reprezentate prin lucrările Silviei Rogobete, ale lui Gh. Constantinescu-Dobridor, Vasile Şerban, Gh. Trandafir, G.G. Neamţu, C.Th. Popescu, Marius-Valeriu Grecu. În totalitatea lor, numărul sintacticienilor care au valorificat ideile lui G. Ivănescu nu depăşeşte douăzeci. A rămas astfel să ne referim, pe larg, doar la ceea ce am cuantificat mai sus, în *Partea I* (**1.**), sub titlul *Opinii privitoare la obiectul lingvisticii, recte al sintaxei*, comentariul de ansamblu pe care îl putem face privitor la consemnările ideilor sintactice ivănesciene găsite în literatura de specialitate (şi pe care le redăm mai jos) fiind acela că aceste opinii reiterate sunt de fapt ralieri şi întăriri ale ideilor lui G. Ivănescu, revalorificări în contextele unor cercetări monografice şi punctuale şi mai puţin polemici sau intrări în dialog critic cu aceste idei.

Opinia privitoare la deosebirea metodologică dintre morfologie şi sintaxă şi emendarea ei este consemnată şi discutată de Carmen-Gabriela Pamfil (1992: 472).

Opinia privitoare la existenţa doar a predicatului verbal (cf. „predicat nu poate fi decât verbul", Ivănescu 1965: 425) şi implicit problema necesităţii conceptului de „copulă" în sintaxa limbii române este consemnată şi discutată de Petru Zugun (1978), Ecaterina Teodorescu (1979: 126), Corneliu Dimitriu (1997: 159, 1982, 2002: 1297), Mihaela Secrieru (1998: 71, 2000, 2001).

Opinia privitoare la apoziţie ca un nou predicat (Ivănescu 1964: 201, dar şi Ivănescu 2004/1948: 133) o găsim consemnată şi discutată la Silvia Rogobete (1969: 444), Monica Timofte (2005: 125, 128).

Opinia privitoare la numărul părţilor de propoziţie, doar două în opinia lui G. Ivănescu, subiectul şi predicatul, simple şi dezvoltate (Ivănescu 1963, Ivănescu 1964), o găsim consemnată şi discutată la Petru Zugun (1978: 103–110), Gh. D. Trandafir (1982: 67–68), Carmen Bocăneţ (2006), Corneliu Dimitriu (1982, 2002: 1000).

Opiniile privitoare la clasificarea propoziţiilor (numai principale, propoziţiile secundare sunt doar „forme", natura şi sintaxa propoziţiilor exclamative, propoziţiile coordonate opozitive, Ivănescu 1963, Ivănescu 1964, Ivănescu 2004/1948) le găsim consemnate şi discutate la Gh. Constantinescu Dobridor (1994: 61 sqq.), Vasile Şerban (1970: 63, 131), Constantin Th. Popescu (1977), Gh.D. Trandafir (1982: 67–68, 142, 161, 165, 169), Dumitru Irimia (1987: 41–46, 1997: 504–505), Carmen-Gabriela Pamfil (1992: 477), Corneliu Dimitriu (1997, 1982, 2002: 1005–1006).

Opiniile privitoare la existenţa complementelor izolate parantetic (Ivănescu 1948) le găsim consemnate şi discutate la Viorel Hodiş (1979: 88).

Opinia privitoare la faptul că predicatul nu poate alcătui singur o propoziţie (Ivănescu 1963) o găsim consemnată şi discutată la Marius-Valeriu Grecu (2009: 9).

Opinia privitoare la faptul că nu există atribute şi complemente, ci doar complemente (Ivănescu 1964), o găsim consemnată şi discutată la Vasile Şerban (1970: 429), Carmen-Gabriela Pamfil (1992: 477), Rodica Nagy (2002: 69), Monica Timofte (2005).

Opinia asupra unităţilor sintactice (propoziţia principală, „cuvântul-propoziţie", „cuvântul-frază", Ivănescu 1963) o găsim consemnată şi discutată la Gh.D. Trandafir (1982: 67–68, 142, 161), Corneliu Dimitriu (2002: 1067), Rodica Nagy (2002: 73), Elena Tamba Dănilă (2004: 35).

Opinii inferate din teoriile lui G. Ivănescu:

Opinia că admiţând existenţa doar a propoziţiilor principale admitem, de fapt, că raportul dintre subiect şi predicat sau, cum este numit de G. Ivănescu, de „dublă condiţionare", se actualizează doar în interiorul acestora (Ivănescu 1963) o găsim consemnată şi discutată la Petru Zugun (1978: 103–105), Gh.D. Trandafir (1987: 490, 1982: 161–162). Observăm că această opinie mai permite inferarea că raportul de inerenţă are atributul unicităţii.

Opinia referitoare la teoria logico-noţională, care este surprinsă cu alţi termeni în teoria sintactică dependenţială a părţilor de vorbire (numele este singura „noţiune", adjectivul şi verbul sunt „note ale noţiunii", iar adverbele „note ale notelor noţiunii", Ivănescu 1965: 426), o găsim discutată şi aplicată la Mihaela Secrieru (1998: 71, 2000: *passim*, 2001: *passim*, 2007: *passim*).

Referitor la analiza sintactică ca submetodă aplicativă, observăm că, dorind să aplicăm astăzi pe un text toate ideile şi teoriile ivănesciene, am constata că analiza sintactică obţinută ar fi reprezentativă pentru epistemologia problemelor sintactice ale veacului trecut, mult sub rafinamentul luxuriant al teoriilor actuale aplicate analizelor sintactice, însă cu siguranţă inovativă în raport cu analiza timpului dat.

Concluzii

Preocuparea de forţă a lui G. Ivănescu este f i l o s o f i a s i n t a x e i sau delimitarea sintaxei ca ştiinţă lingvistică, punctând elemente din obiectul de cercetare care preocupau lingviştii începutului de secol al XIX-lea. G. Ivănescu nu anticipează şi nu ia în discuţie problema teoretică a unităţilor sintactice, conceptualizarea noţiunii de raport sintactic sau de funcţie sintactică, tendinţă care scapă de sub observaţia sintacticienilor chiar şi în gramaticile mai noi. Din inventarul ideilor sintactice abordate de G. Ivănescu şi sintetizate de noi în prima parte a lucrării s-au dovedit a fi reiterate, cu puţine excepţii, toate. Nu au fost valorificate opiniile sintactice privitoare la „structuralismul logicist", la „universaliile sintactice" şi la „legile sintactice".

În ceea ce priveşte problema metodelor de cercetare, nu putem decât relua concluziile din partea aferentă, şi anume că există în lucrările lui G. Ivănescu exemplificări ale modului cum trebuie operate analizele sintactice, dublu dimensionate, logic şi ontologic, şi care sunt conceptele ontologice subiacente sintaxei.

În ceea ce priveşte recomandările lui G. Ivănescu de a supracontrola aproprierea terminologiei sintactice ca origine şi ca filieră, niciuna dintre acestea nu a fost preluată şi aplicată de către specialişti, entropia naturală a propagării termenilor fiind practicată tacit şi continuu.

În ceea ce priveşte istoria evoluţiei ideilor sintactice, reflectate în lucrările precursoare, aşa cum au fost ele prezentate de G. Ivănescu, observăm că opiniile sale nu au cunoscut dezvoltări, ci doar consemnări în istoria generală a dezvoltării

BDD-A1187 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:34 UTC)

ideilor sintactice româneşti. O explicaţie ar putea fi aceea că modelele epistemologice se succedă în mod demultiplicativ, paradigmele analitice şi teoretice se schimbă prin preluări, nu mereu prin ipostazieri, ca în situaţia şcolilor lingvistice, iar contribuţia lui la dezvoltarea sintaxei româneşti a fost în mod natural şi discret asimilată noilor paradigme.

Incluzând înseşi lucrările lui G. Ivănescu în această istorie a evoluţiei domeniului reprezentat de sintaxa limbii române, consemnăm că multe dintre acestea sunt în continuare de referinţă pentru sintaxa actuală, deoarece conţin idei despre evidenţă sau despre valoarea punerii întrebărilor, despre conexiune sau despre cum este legat un lucru de altul şi în ce fel se influenţează ele, despre supoziţie sau despre cum ar fi putut lucrurile să fie, dacă ar fi fost tratate astfel şi despre relevanţă, respectiv dacă şi de ce este important un lucru.

BIBLIOGRAFIE

Bocăneţ 2006 = Carmen Bocăneţ, *Tipuri de structuri sintactice în limba română literară din a doua jumătate a secolului al XX-lea*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg.

Constantinescu-Dobridor 1994 = Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Dimitriu 1982 = C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Iaşi, Editura Junimea.

Dimitriu 1997 = C. Dimitriu, *Verbul copulativ şi predicatul nominal – concepte indispensabile în gramatica românească*, în „Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară" (Chişinău), nr. 3, p. 158–166.

Dimitriu 2002 = Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române*, II. *Sintaxa*, [Iaşi], Editura Institutul European.

Grecu 2009 = Marius-Valeriu Grecu, *Monografia predicatului în limba română: (1895–2005)*, Craiova, Editura Scrisul Românesc.

Graur 1960 = Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*, Bucureşti, Editura Academiei.

Hodiş 1977 = V. Hodiş, *În legătură cu teoria expansiunii a lui A. Martinet* (I), în „Cercetări de lingvistică", XXII, nr. 1, p. 101–108.

Irimia 1983 = Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Iaşi, Editura Junimea.

Irimia 1997 = Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom.

Ivănescu 1949 = G. Ivănescu, *Răspunsurile la patru din cele nouă probleme de lingvistică discutate la Congresul internaţional al lingviştilor, Paris, iulie 1948*, în *Actes du sixième Congrès international des linguistes, Paris, juillet 1948*, p. 167–175, 237–239, 283–285, 383–356.

Ivănescu 1963 = G. Ivănescu, *Gramatica şi logica*, (I) *Structura gândirii ca factor primar al structurii morfologice a limbii*, în „Analele Universităţii din Timişoara", Seria Ştiinţe filologice, I, p. 259–267.

Ivănescu 1964 = G. Ivănescu, *Gramatica şi logica*, (II) *Structura gândirii ca factor primar al structurii sintactice a limbii*, în „Analele Universităţii din Timişoara", Seria Ştiinţe filologice, II, p. 193–219.

Ivănescu 1965a = G. Ivănescu, *Nume si verb*, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, Bucureşti, Editura Academiei, p. 423–426.

Ivănescu 1965b = G. Ivănescu, *Activitatea lingvistică din R.S. România în anii de după eliberare*, în „Progresele ştiinţei", I, nr. 4, p. 113–116.

Ivănescu 1966a = G. Ivănescu, *Probleme actuale ale lingvisticii române*, în „Cronica", I, nr. 37, oct., p. 9.

Ivănescu 1966b = G. Ivănescu, *Un aspect eronat al structuralismului lingvistic*, în „Orizont", III, nr. 1, ianuarie, Timişoara, p. 59–62.

Ivănescu 1972a = G. Ivănescu, *Terminologia lingvistică românească de după 1964*, în „Convorbiri literare", III. Limba literară, nr. 9, 15 mai, p. 11.

Ivănescu 1972b = G. Ivănescu, *Cel de-al XIII-lea Congres internaţional de lingvistică şi filologie romanică*, Quebec, 1971, în „Analele Universităţii «Alexandru Ioan Cuza» din Iaşi", serie nouă, Secţiunea IIIe. Lingvistică, t. XVIII, p. 143–145.

Ivănescu 1979 = G. Ivănescu, *Die syntaktischen Universalien*, în *Studies in diacronic, syncronic and typological linguistics, in Festschrift for Oswald Szemerenyi on the Occasion of his 65-th Birthday*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company, p. 399–416.

Ivănescu 2004 = G. Ivănescu, *Curs de sintaxa limbii române moderne*, editat, adnotat şi prefaţat de Oana Popârda, Iaşi, Editura Junimea [ed. I, 1947–1949].

Nagy 2002 = Rodica Nagy, *Sintaxa limbii române*, I, Suceava, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare".

Neamţu 1978 = G.G. Neamţu, *În problema «predicatului nominal»*, în „Limba română", XXVIII, nr. 5, p. 487–491.

Philippide 1984 = A. Philippide, *Opere alese. Teoria limbii*, editate de G. Ivănescu şi Carmen-Gabriela Pamfil, cu un studiu introductiv şi comentariu de G. Ivănescu, Bucureşti, Editura Academiei.

Popescu 1977 = Th. Constantin Popescu, *Curs de limba română contemporană. Sintaxa propoziţiei*, Suceava.

Rogobete 1969 = Silvia Rogobete, *Observaţii asupra raportului apozitiv*, în „Limba română", XVIII, nr. 5, p. 443–452.

Secrieru 1998 = Mihaela Secrieru, *Nivelul sintactic al limbii române*, Botoşani, Editura Geea.

Secrieru 2000 = Mihaela Secrieru, *Elemente de sintaxă sincronică comparată*, Iaşi, Editura Universitas XXI.

Secrieru 2001 = Mihaela Secrieru, *Cumulul de funcţii sintactice în limba română („elementul predicativ suplimentar")*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

Secrieru 2007a = Mihaela Secrieru, *Nivelul sintactic al limbii române*, ediţia a II-a revăzută şi completată, Iaşi, Editura Sedcom Libris.

Secrieru 2007b = Mihaela Secrieru, *Sintaxa lui G. Ivănescu. Note de lectură*, în vol. *Studia lingustica et philologica, in honorem Vasile Arvinte*, „Analele Universităţii «Alexandru Ioan Cuza» din Iaşi", Secţiunea IIIe. Lingvistică, t. LIII, p. 485–491.

Şerban 1970 = V. Şerban, *Sintaxa limbii române, Curs practic*, ediţia a II-a revizuită şi completată, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

Tamba Dănilă 2004 = Elena Tamba Dănilă, *Vechi şi nou în sintaxa limbii române*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg.

Teodorescu 1979 = Ecaterina Teodorescu, *În problema structurării părţilor de propoziţie cu privire specială la predicatul nominal*, în „Limba română", XXVIII, nr. 2, martie–aprilie, p. 123–127.

Timofte 2005 = Monica Timofte, *Actualitatea sintaxei româneşti „clasice moderne"*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg.

Pamfil 1992 = Timotei Cipariu, *Opere II*, ediţie îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil, *Introducere* de Mioara Avram, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Trandafir 1982 = Gheorghe Trandafir, *Probleme controversate de gramatică ale limbii române actuale*, Craiova, Editura Scrisul Românesc.

Trandafir 1987 = Gheorghe Trandafir, *Cazuri particulare ale relaţiei sintactice dintre subiect şi predicat şi dintre subiectivă şi regenta ei* (I), în „Limba română", XXXVI, nr. 6, p. 485–496.

Zugun 1978 = Petru Zugun, *Părţile de propoziţie*, în „Cercetări de lingvistică", XXIII, nr. 1, p. 103–110.

THE CONTRIBUTION OF G. IVĂNESCU IN THE FIELD OF ROMANIAN SYNTAX

ABSTRACT

G. Ivănescu's name remains an important landmark in Romanian linguistics, due to the number of his works, his erudite and comprehensive studies, his interpretive solutions and, also, due to the influence of his ideas and theories. As he openly declared, the Romanian scholar considered

BDD-A1187 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:34 UTC)

grammar as a domain governed by the laws of linguistic, morphologic and syntactic universalia. In syntax, G. Ivănescu intended not only to approach grammar from the perspective of general linguistics, referring to well-known authors, but also from a logical perspective. His ideas and theories are found in *Course in Modern Romanian Syntax* and also in some of his articles and studies, and can be summarized in four basic directions: the research subject of syntax, its specific research methodology, the development of its own terminological apparatus and recording its scientific evolution or history. The scholar's true contribution can be weighed through a quantitative evaluation of his ideas that further protruded the scientific literature on syntax. As a result of undergoing this evaluation, we have found that G. Ivănescu's syntactic theories are still very much present, particularly in Iassy linguistic school, but also in other academic centers in the country where, for certain periods of time, G. Ivănescu taught.

Keywords: *syntax*, *methodology*, *terminology*, *categories*, *linguistics universalia*.

G. IVĂNESCU ŞI RETORICA POLEMICII ACADEMICE

ELVIRA SOROHAN*

Subiectul ales, deloc uşor de dovedit deplin în toată complexitatea lui, ne-a fost într-un fel dictat de însăşi structura imanentă de *polemistés*, care individualizează, încă de la o primă vedere, personalitatea lingvistului G. Ivănescu. Toate studiile şi cărţile sale sunt animate de nervul polemicii. Aceasta a fost latura dinamică a personalităţii sale, de netăgăduit pentru cei care l-au cunoscut direct ori l-au definit astfel citindu-l. A avut noroc lingvistica să profite de pregătirea lui de nivel academic şi de aderenţa sa la valorile culturale româneşti în devenirea lor prin mijlocirea limbii. Deşi polemica, înţeleasă de el ca necesitate ştiinţifică, iar de noi şi ca expresie psihocomportamentală a unor particularităţi constitutive, i-a creat adversităţi şi constrângeri, acestea nu l-au făcut să abdice de la convingerile sale întemeiat argumentate. Într-o cultură bine aşezată, polemica pe temeiuri ştiinţifice are o funcţie reglatorie în chestiunile dezbătute. Şi asta pentru că există o etică a polemicii bazată pe adevăr. Dar, *Quid est veritas?* (întrebarea procuratorului biblic) în acest domeniu al ştiinţei limbii, un fenomen schimbător şi, în consecinţă, plin de controverse. Această întrebare, scria gânditorul Anton Dumitriu, „conţine în ea însăşi întreaga dramă a omului, a inteligenţei" (Dumitriu 1984: 8). Însă lupta pentru adevăr n-a fost descurajată de faptul că grecii, deşi au făcut *theoria tēs aletheias*, au lăsat ei înşişi întrebarea fără răspuns. Intelectul superior, activ, lucrează încă şi va lucra pentru aflarea adevărului, luptând cu mobilitatea sau ascunderea lui, fără ca cineva să poată spune „eu sunt adevărul", cum Empedocle a spus: „eu sunt zeu". Este meritul Sfântului Augustin de a fi formulat natura paradoxală a adevărului, atunci când spune că „adevărul este acea supremă asemănare cu un principiu, care fiinţează fără nici o neasemănare". O asemănare a neasemănării în condiţia în care intervine îndată controversa între opiniile contrare ce întreţin polemica de neconceput fără retorică, retorica fiind o tehnică tratată când cu neîncredere, când cu ironie. Şi totuşi, retorica, înţeleasă ca instrument de persuasiune se declară a fi pusă în slujba adevărului. Au spus-o şi grecii şi latinii, iar după ei Augustin în *De doctrina christiana* (Sfântul Augustin 2002).

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, bd. Carol I, nr. 11, România.

ALIL, t. LIII, 2013, Bucureşti, p. 363–369

BDD-A1187 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:34 UTC)